

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра кримінального процесу

ЛЕКЦІЯ

з навчальної дисципліни

«СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ»

Тема № 2

«Судова влада в Україні»

Київ 2021

План лекції:

- 1. ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ СУДОВОЇ ВЛАДИ, ЇЇ СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ ГІЛКАМИ ВЛАДИ.
- 2. ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ.
- 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ.
  - 3.1. Основні поняття й інститути системи судоустрою
  - 3.2. Місцеві суди
  - 3.3. Апеляційні суди
  - 3.4. Вищі спеціалізовані суди
  - 3.5. Верховний Суд
- 4. Конституційний Суд України: правовий статус, організація діяльності Конституційного Суду України та повноваження. Конституційне провадження.
- 5. Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) і його зв'язок з системою судоустрою України. Судова практика як джерело права ЄСПЛ. Судова практика ЄСПЛ як джерело національного права, зокрема права України.

РЕКОМЕНДОВАНІ НОРМАТИВНІ АКТИ ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальна декларація прав людини ООН. Декларація. Міжнародний документ від 10 груд. 1948 р. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»: чинне законодавство станом на 14 черв. 2020 р.: К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 24 с.
3. Конституція України: Закон України 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. ООН. Рада Європи. Конвенція. Міжнародний документ від 10 груд. 1984 р. № 995-085. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 груд. 2006 р. № 3477-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

6. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 груд. 2016 №1798 –VIII. Верховна Рада України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>

7. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136-VIII. Верховна Рада України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.

8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VIII. Верховна Рада України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.

9. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 12 груд. 2017 р. № 412/2017. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/4122017-23222>.

10. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 12 груд. 2017 р. № 413/2017.

URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4132017-23226>.

11. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 29 груд. 2017 р. № 449/2017. URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/4492017-23382>.

12. Про ліквідацію та утворення місцевих загальних судів: Указ Президента України від 29 груд. 2017 р. № 450/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4502017-23374>.

13. Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах: Указ Президента України від 29 груд. 2017 р. № 452/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4522017-23378>.

14. Організація судових та правоохоронних органів : підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, М. П. Каркач та ін. ; за ред. І. Є. Марочкіна. Х. : Право, 2014. 448 с.

15. Судові та правоохоронні органи України: [мультимедійний навчально-методичний посібник] / Симчук А. С., Степанова Г. М., Кулик М. Й., Моргун Н. С. Підвисоцький В. В. Національна академія внутрішніх справ, 2019. Національна академія внутрішніх справ. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/spou_2019/start.html.

16. Судові та правоохоронні органи України [навчальний посібник у схемах і таблицях] / Г. М. Степанова, А. С. Симчук, Н. С. Моргун, М. Й. Кулик. К.: 2019. 120 с.

Питання 1.

***ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ СУДОВОЇ ВЛАДИ, ЇЇ
СПІВВІДНОШЕННЯ З ІНШИМИ ГІЛКАМИ
ВЛАДИ***

Декілька концептуальних підходів до тлумачення поняття «судова влада»:

Перший підхід *судова влада визначається як сукупність судових установ, тобто як владу державного органу – суду. Такий підхід має назву організаційного.*

(пов'язаний він із характеристикою системи судоустрою, принципами її організації, правовим статусом суддів, місцем суду в системі інших державних органів).

Другий підхід зветься **функціональним**.

(судова влада визначається як сукупність повноважень суду з відправлення правосуддя, тобто діяльність суду щодо розгляду й вирішення у визначеній законом процесуальній формі справ, що мають юридичні наслідки).

Третій підхід (організаційно-функціональний)

(поєднує два перших і визначає судову владу як систему створених згідно із законом органів, наділених виключними повноваженнями щодо розгляду юридично значущих справ, що мають юридичні наслідки, із застосуванням спеціальної процедури).

➤ До **повноваження** судової влади відносять наступні:

- ❖ – здійснення правосуддя;
- ❖ – конституційний (судовий) контроль;
- ❖ – контроль за додержанням законності та обґрунтованості рішень і дій державних і службових осіб;
- ❖ – формування органів суддівського самоврядування;
- ❖ – роз'яснення судам актів застосування законодавства;
- ❖ утворення державної судової адміністрації.

Судова влада – це самостійна гілка державної влади, яка здійснюється уповноваженими на те державними органами – судами, і призначенням якої є розв'язання правових конфліктів та здійснення судового контролю у визначеній законом процедурі і з забезпеченням виконання, шляхом застосування юридичної відповідальності.

Основні ознаки судової влади:

- а) виключність;**
- б) самостійність;**
- в) повноту;**
- г) законність;**
- д) незалежність.**

Основні ознаки судової влади

Виключність судової влади характеризується низкою властивостей.

По-перше, це означає, що жодний інший орган державної влади і управління не має права брати на себе компетенцію судової влади.

По-друге, винесення рішення з конкретної справи є прерогативою суду, і це положення підкреслює виключність судових рішень.

По-третьє, виключне правове становище суду в системі державних органів визначається Конституцією та іншими нормативними актами України. Формування системи органів державної влади, порядок їх організації та діяльності належать до відання законодавчої влади.

По-четверте, виключність судової влади характеризується особливим порядком формування судового корпусу і притягнення суддів до відповідальності.

По-п'яте, зазначеній ознаці іманентна й виключність правового становища особи у сфері здійснення правосуддя.

Самостійність судової влади

обумовлена конституційним принципом розподілу влад. Кожна з гілок влади самостійно виконує лише їй притаманні функції, не підпорядковуючись одна одній.

Рішення, що виносяться органами судової влади, внаслідок зазначеної ознаки не потребують будь-якого затвердження іншими владами.

Повнота судової влади.

Судові рішення, що набрали чинності, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Невиконання судових рішень має наслідком юридичну відповідальність, установлену законом (п. 2, 4 ст. 13 Закону).

Підзаконність судової влади полягає у тому, що суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України та на засадах верховенства права.

Незалежність судової влади

Має два рівні – зовнішній і внутрішній.

Зовнішній рівень, у свою чергу, диференціюється на політичну і соціально-економічну незалежність. Рівень політичної незалежності виключає будь-який вплив політичних партій, громадських рухів та їх лідерів на судову владу (ст. 126, 127 Конституції України).

Соціально-економічна незалежність судової влади гарантується особливим порядком фінансування суддів (ст. 130 Конституції України), їх матеріальним та побутовим забезпеченням, соціальним захистом.

Внутрішня незалежність. Законодавство передбачає відповідальність за втручання у діяльність суду, таємницю наради суддів та заборону вимагати її розголошення.

Судді, не зобов'язані давати жодних пояснень по суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків установлених законом (ч. 3 ст. 48 Закону).

Незалежність судді забезпечується:

- 1)** особливим порядком його призначення, обрання, притягнення до відповідальності та звільнення;
- 2)** недоторканністю та імунітетом судді;
- 3)** незмінюваністю судді;
- 4)** порядком здійснення правосуддя, визначеним процесуальним законом, таємницею ухвалення судового рішення;
- 5)** заборобою втручання у здійснення правосуддя;
- 6)** відповідальністю за неповагу до суду чи судді;
- 7)** окремим порядком фінансування та організаційного забезпечення діяльності судів, установленим законом;

8) належним матеріальним та соціальним забезпеченням судді;

9) функціонуванням органів суддівського врядування та самоврядування;

10) визначеними законом засобами забезпечення особистої безпеки судді, членів його сім'ї, майна, а також іншими засобами їх правового захисту;

11) правом судді на відставку (ч. 5 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Питання 2.

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

Реалізація судової влади завжди здійснюється у певній формі – передбаченій законом процедурі судочинства.

Під правосуддям розуміється діяльність суддів по розгляду і вирішення судових справ.

На відміну від правосуддя, **судова влада** — це право (повноваження) судових органів, яким вони наділені за законом, можливість здійснювати широкі юрисдикційні повноваження; правовий статус судів, як органів державної влади.

Термін **«судочинство»**, включає в себе:

- а) діяльність судів щодо розгляду і вирішення справ, віднесених до їхньої компетенції, а також
- б) дії інших суб'єктів, які реалізують свої права й обов'язки, вступають у процесуальні відносини із судом.

Судова влада в Україні здійснюється у формі:

- конституційного,
- цивільного,
- господарського,
- адміністративного
та
- кримінального судочинства.

Конституційне судочинство – це діяльність судових органів, що полягає в розгляді справ, предметом яких є конституційно-правові питання, пов'язані із забезпеченням дотримання Конституції державними органами й у прийнятті щодо них рішень, що тягнуть за собою правові наслідки.

Цивільне судочинство є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що виникають із цивільних, сімейних та деяких інших правовідносин.

Господарське судочинство є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються правові конфлікти, що виникають у сфері господарських правовідносин.

Змістом правосуддя в господарських справах, є розгляд справ, що виникають з господарських правовідносин, а також інших справ, віднесених процесуальним законом до їх підсудності (ч. 3 ст. 22 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Адміністративне судочинство є формою реалізації судової влади, у процесі якої вирішуються юридично значущі справи, що виникають у сфері управлінських правовідносин за наявності публічного інтересу (справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи)).

Предметом судового розгляду є скарга на дії (бездіяльність) посадових чи службових осіб, державних органів.

Кримінальне судочинство є формою реалізації судової влади, у процесі якої розглядаються й вирішуються провадження (справи) про кримінальні правопорушення.

Зміст кримінального судочинства полягає в розгляді в судових засіданнях кримінальних проваджень (справ) і застосуванні встановлених законом видів покарання до осіб, які винні у вчиненні кримінального правопорушення або у виправданні невинних.

Функції судової влади

Суди (судді) як суб'єкти судової влади виконують такі види діяльності (функції судової влади):

1. *Розглядають і вирішують по суті правові конфлікти, що виникають у суспільному житті між фізичними особами, між фізичними та юридичними особами, між юридичними особами з приводу порушення їхніх прав і законних інтересів, передбачених кримінальним, цивільним, господарським, адміністративним, міжнародним, екологічним, сімейним, житловим, конституційним, податковим чи іншим законодавством.*

Фактично це є однією з основних функцій судової влади – **функція правосуддя.**

Ознаки правосуддя:

Перш за все, здійснювати правосуддя вправі і зобов'язані лише спеціально створені для цієї мети органи – суди, які за важливістю виконуваних функцій і за способом формування поставлені в особливі умови.

Друге, правосуддя здійснюється в особливій, передбаченій законом процесуальній формі (цивільній процесуальній, кримінальній процесуальній, господарській процесуальній), основне призначення якої – забезпечення встановлення істини в конкретній справі і прийняття законного та обґрунтованого в ній рішення.

Третє, правосуддя як особлива форма державної діяльності має і особливий зміст.

*Четверте, **рішення суду**, як акт правосуддя в конкретній справі, після вступу його в законну силу набуває силу закону в даній справі і є обов'язковим для виконання всіма, кого воно стосується.*

*І нарешті, **рішення і вирок суду** ухвалюються **іменем України**.*

Правосуддя – це здійснювана судом державна діяльність, яку проводить суд шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях в особливій встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ при неухильному дотриманні вимог закону, що забезпечують законність, обґрунтованість, справедливість і загальнообов'язковість судових рішень.

Судовій владі притаманний такий вид діяльності як контроль. По суті – **функція судового контролю.**

Цей контроль здійснюють Конституційний Суд України, а також загальні, господарські та адміністративні суди.

Розгляд справ щодо відповідності Конституції України рішень (актів), що приймаються вищими органами державної влади, здійснюється Конституційним Судом України (закони, інші правові акти Верховної Ради України; акти Президента України; акти Кабінету Міністрів України; правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим).

Загальні суди, зокрема, розглядаючи скарги з приводу рішень чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності, які порушують права громадян, тим самим контролюють органи виконавчої влади (п. 1 ч. 1 ст. 20, ст. 286 КАСУ).

Крім того, судовому контролю підлягають нормативно-правові акти, прийняті органами виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами владних повноважень (ст. 264 КАСУ).

Питання 3.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ СУДОУСТРОЮ

3.1. Основні поняття й інститути системи судустрою

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суди України утворюють **систему судоустрою**. Саме **Конституційний Суд України**, який є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні та **місцеві суди, апеляційні суди, Верховний Суд та вищі спеціалізовані суди** утворюють єдину систему судоустрою.

До основних понять системи
судоустрою належать:

- *система судоустрою;*
- *суд;*
- *склад суду,*
- *судові інстанції;*
- *гілка (підсистема) судової системи;*
- *рівень (ланка) судової системи.*

➔ **Система судоустрою (судова система)** – це сукупність усіх суддів, що існують та функціонують в Україні, заснованих на єдиних засадах організації і діяльності з урахуванням адміністративно-територіальної побудови держави (територіальності), спеціалізації, та як правило інстанційності, наділених повноваженнями здійснювати судову владу.

Суд: У першому значенні здебільшого узагальнене поняття органу, наділеного повноваженням з реалізації однієї з гілок державної влади – судової;

У другому значенні суд – це конкретна судова установа, що має додаткові характеристики, які уточнюють та індивідуалізують його, а також визначають його територіальну та предметну юрисдикцію (районний – міський, місцевий – апеляційний – вищий спеціалізований).

У *третьому значенні* термін «суд» ідентичний процесуальному поняттю «судове засідання», тобто процесуальній формі здійснення правосуддя в судових стадіях і судових провадженнях;

Четверте його значення чільно пов'язане з особами, які судять, тобто суддями, незалежно від їх кількісного складу.

І суддя, що постановляє вирок чи рішення одноособово, і суд у складі декількох суддів чи у складі суддів і присяжних – усі вони діють як суд.

Склад суду

1. У першому значенні це поняття становить посадовий склад суддів того чи іншого суду.

Отже, **поняття «суд»** – це певна судова установа, а **«склад суду»** – посадовий склад цієї судової установи.

► У другому значенні словосполучення «склад суду» характеризує наявність певної внутрішньої структурованості судової установи і тому застосовується для визначення конкретних структурних підрозділів

► Третє значення поняття «склад суду» становить кількісний і якісний склад суддів, уповноважених законом для розгляду і вирішення конкретної судової справи.

Судом першої інстанції є суд, уповноважений первісно розглянути й вирішити кримінальні, цивільні, господарські й адміністративні справи, справи про адміністративні правопорушення та інші справи, віднесені до юрисдикції цих судів.

Суд апеляційної інстанції – це суд, який розглядає апеляції на рішення судів першої інстанції, що не набрали законної сили, з вирішенням питання про законність і обґрунтованість оскарження.

Судом касаційної інстанції є суд який здійснює перегляд судових рішень, які набули законної сили, тобто які вже виконані чи виконуються, і лише щодо законності судового рішення.

Судом касаційної інстанції в Україні у системі судоустрою є **Верховний Суд.**

► **Судова інстанція**, визначає повноваження окремо взятого суду при розгляді конкретної справи, позначає самотійну стадію, через яку проходить конкретна справа в різних судах

► **Судовою інстанцією** вважається суд чи його структурний підрозділ (наприклад, **судова палата**), які виконують ту чи іншу судову функцію, пов'язану з вирішенням конкретних судових справ (прийняття рішення по суті справи, перегляд справи з метою перевірки законності та обґрунтованості прийнятого по ній рішення нижчестоящими судами)

Ланка системи судоустрою – це суд або сукупність однотипних судів, які мають однакову структуру, організаційну побудову, повноваження і у більшості випадків діють у межах територіальних одиниць, прирівняних за одна до одної за адміністративним статусом.

Основну, нижню або першу ланку в системі судів утворюють **місцеві суди**, основна процесуальна функція яких – розгляд і вирішення справи по суті.

Другою ланкою є **апеляційні суди**, які здійснюють **апеляційний перегляд справ**.

Третю ланку утворюють також **вищі спеціалізовані суди**, які здійснюють правосуддя як **суди першої та апеляційної інстанції** з розгляду окремих категорій справ.

Верховний Суд очолює судову систему судів і є **найвищою – четвертою ланкою** у системі **судоустрою України**.

«Гілка системи судоустрою» (підсистема системи судоустрою).

Поняттям *«гілка системи судоустрою»* оперують для відокремлення певних її підсистем «по вертикалі», констатуючи певну їх автономність у межах єдиної судової системи.

Система судоустрою складається з чотирьох відокремлених підсистем (гілок) –

- а)** загальних,
- б)** господарських і
- в)** адміністративних,
- г)** вищих спеціалізованих судів

Судами першого рівня є місцеві суди, які розглядають справу по суті.

Місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах).

Місцевими господарськими судами є окружні господарські суди.

Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом.

Другий рівень системи судоустрою

складають **апеляційні суди**, які діють як **суди апеляційної інстанції**, а у випадках, визначених процесуальним законом, – **як суди першої інстанції**.

На третьому рівні

системи судоустрою виступає **Верховний Суд**, який є найвищим судовим органом у системі судоустрою України.

Верховний Суд здійснює правосуддя як суд *касаційної інстанції*, а у випадках, визначених процесуальним законом, як суд *першої* або *апеляційної інстанції*, в порядку встановленому процесуальним законом.

На особливому рівні системі
судоустрою діють вищі
спеціалізовані суди:

**1) Вищий суд України з
питань інтелектуальної
власності;**

**2) Вищий антикорупційний
суд, як суди першої інстанції та
другої (апеляційної) інстанції з
розгляду окремих категорій справ.**

Порядок утворення судів

Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою.

3.2. Місцеві суди

Місцеві суди поділяються на три групи:

- 1) *місцеві загальні суди;*
- 2) *місцеві господарські суди;*
- 3) *місцеві адміністративні суди.*

Повноваження місцевого суду

1. Місцевий суд є судом *першої інстанції* і здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом.
2. Місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом.
3. Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені законом до їх юрисдикції.
4. Місцеві адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи) (ст. 22 Закону).

➔ 3.3. Апеляційні суди

➤ Апеляційні суди становлять другий рівень (ланку) в системі судоустрою.

➤ У системі судоустрою **апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції**, а у випадках, визначених процесуальним законом,

➤ **як суди першої інстанції,**

➤ **з розгляду цивільних і кримінальних, господарських,**

➤ **адміністративних справ,**

➤ **справ про адміністративні правопорушення** (ч. 1 ст. 26 Закону).

1. Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення (загальними судами) є: апеляційні суди, які утворюються в апеляційних округах.

2. Апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах.

Відповідно до Указу Президента України від 29 грудня 2017 року №454/2017 «Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах» ланку апеляційних господарських судів становлять утворені такі **апеляційні господарські суди:**

1) Східний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Донецьку, Луганську, Полтавську та Харківську області, з місцезнаходженням у місті Харкові;

2) Центральний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську, Запорізьку та Кіровоградську області, з місцезнаходженням у місті Дніпрі;

3) Південний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі;

4) Південно-західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Миколаївську, Одеську та Херсонську області, з місцезнаходженням у місті Одесі;

5) Північний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Київську, Сумську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві;

6) Північно-західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Вінницьку, Волинську, Житомирську, Рівненську та Хмельницьку області, з місцезнаходженням у місті Рівному;

7) Західний апеляційний господарський суд в апеляційному окрузі, що включає Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську та Чернівецьку області, з місцезнаходженням у місті Львові.

(всього: 7 апеляційних господарських суддів).

Відповідно до Указу Президента України від 29 грудня 2017 року №455/2017 «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах», утворені такі апеляційні господарські суди:

1) Перший апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Донецьку та Луганську області, з місцезнаходженням у містах Донецьку та Краматорську Донецької області;

2) Другий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Полтавську, Сумську та Харківську області, з місцезнаходженням у місті Харкові;

3) Третій апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Дніпропетровську, Запорізьку та Кіровоградську області, з місцезнаходженням у місті Дніпрі;

4) Четвертий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Автономну Республіку Крим і місто Севастополь, з місцезнаходженням у місті Севастополі;

5) П'ятий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Миколаївську, Одеську та Херсонську області, з місцезнаходженням у місті Одесі;

6) Шостий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві;

7) Сьомий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Вінницьку, Житомирську, Хмельницьку та Чернівецьку області, з місцезнаходженням у місті Вінниці;

8) Восьмий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Рівненську та Тернопільську області, з місцезнаходженням у місті Львові

(всього: 8 апеляційних адміністративних суддів в апеляційних округах).

Повноваження апеляційного суду

1. Апеляційний суд:

- 1) здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики відповідні місцеві суди, Верховний Суд;
- 3) надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;
- 4) здійснює інші повноваження, визначені законом.

3.4. Вищі спеціалізовані суди

Вищими спеціалізованими судами є:

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності;**
- 2) Вищий антикорупційний суд (ст. 31 Закону).**

Вищий спеціалізований суд:

- 1)** здійснює правосуддя як суд *першої та апеляційної інстанції* у справах, визначених процесуальним законом;
- 2)** аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати судової практики Верховний Суд;
- 3)** здійснює інші повноваження, визначені законом.

3.5. Верховний Суд

- Місце Верховного Суду України в судовій системі України закріплене на конституційному рівні:
- «Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою» (ч. 2 ст. 125 Конституції України).

► Верховний Суд:

- 1) здійснює правосуддя як **суд касаційної інстанції**, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як **суд першої** або **апеляційної інстанції**, в порядку, встановленому процесуальним законом;
- 2) здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики;
- 3) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою;

4) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

5) звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України;

6) забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом;

7) здійснює інші повноваження, визначені законом.

У складі Верховного Суду діють:

- 1) Велика Палата Верховного Суду;**
- 2) Касаційний адміністративний суд;**
- 3) Касаційний господарський суд;**
- 4) Касаційний кримінальний суд;**
- 5) Касаційний цивільний суд.**

► До складу Верховного Суду України ВХОДЯТЬ
СУДДІ у кількості **СТО**.

Пленум Верховного Суду – є

колегіальним органом, повноваження якого визначаються ст. 46 Законом України «Про судоустрій і статус суддів». До складу Пленуму Верховного Суду входять усі судді Верховного Суду. На засідання Пленуму можуть бути запрошені представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

Питання 4.

**Конституційний Суд України:
правовий статус, організація
діяльності Конституційного Суду
України та повноваження.**

Конституційне провадження

Конституційний Суд України (далі – Конституційний Суд або Суд) є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.

Конституційний Суд здійснює свою діяльність *на засадах:*

- а) верховенства права;*
- б) незалежності;*
- в) колегіальності;*
- г) гласності;*
- ґ) відкритості;*
- д) повного і всебічного розгляду справ;*
- е) обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.*

До повноважень Суду належить:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України;

3) надання за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

4) надання за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України висновків про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

5) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених статтями 111 і 151 Конституції України;

6) надання за зверненням Верховної Ради України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

7) надання за зверненням Верховної Ради України висновку про порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України;

8) вирішення питань про відповідність Конституції України та законам України нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим за зверненням Президента України згідно з частиною другою статті 137 Конституції України;

9) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України.

*ст. 151 Конституції України та ст. 7 Закону
«Про Конституційний Суд України»*

Відповідно до ст. 148 Конституції України, та ст. 9 Закону Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів.

Право на призначення суддів Конституційного Суду України надано Президенту України, Верховній Раді України і з'їзду суддів України в рівній кількості – по шість суддів відповідно.

Вимоги до судді Конституційного Суду передбачені у ст. 11 Закону. Так, зокрема:

1. Суддею Конституційного Суду може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості, є правником із визнаним рівнем компетентності.

2. Суддя Конституційного Суду України (далі – суддя Конституційного Суду або Суддя) у своїй діяльності та поза її межами дотримується встановлених Конституційним Судом стандартів професійної етики судді Конституційного Суду.

3. Суддя Конституційного Суду має відповідати критерію політичної нейтральності. Суддя не може належати до політичних партій чи професійних спілок, публічно виявляти прихильність до них, брати участь у будь-якій політичній діяльності.

Суддею Конституційного Суду, зокрема, не може бути призначена на посаду особа, яка на день призначення:

- 1) є членом або обіймає посаду в політичній партії, іншій організації, яка має політичні цілі або бере участь у політичній діяльності;*
- 2) є обраною на виборну посаду в органі державної влади чи органі місцевого самоврядування, має представницький мандат;*
- 3) бере участь в організації або фінансуванні політичної агітації чи іншої політичної діяльності.*

4. Особа, яка є власником акцій або володіє іншими корпоративними правами чи має інші майнові права або інший майновий інтерес у діяльності будь-якої юридичної особи, що має на меті одержання прибутку, на час перебування на посаді судді Конституційного Суду передає такі акції (корпоративні права) або інші відповідні права в управління незалежній третій особі;

5. Стосовно осіб, які претендують на зайняття посади судді Конституційного Суду, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції».

У складі Суду діють:

Велика палата,

два сенати

та

шість колегій.

Формами звернення до Суду є:

- *конституційне подання,*
- *конституційне звернення,*
- *конституційна скарга.*

Акти Конституційного Суду

Суд

- а) ухвалює рішення,**
- б) надає висновки,**
- в) постановляє ухвали,**
- г) видає забезпечувальні накази.**

Акти з питань, не пов'язаних із конституційним провадженням, Суд ухвалює у формі **постанови.**

Питання 5.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) і його зв'язок з системою судоустрою України. Судова практика як джерело права ЄСПЛ. Судова практика ЄСПЛ як джерело національного права, зокрема права України

Європейський Суд з прав людини (англ. *European Court of Human Rights*, фр. *Cour européenne des droits de l'homme*) — міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, і включає всі питання, які стосуються тлумачення і застосування конвенції, включаючи міждержавні справи й скарги окремих осіб.

Суд застосовує Європейську конвенцію з прав людини. Його *завдання* полягає в тому, щоб забезпечити дотримання державами прав і гарантій, які закріплені в Конвенції. Він робить це шляхом розгляду скарг, поданих фізичними особами, а іноді й державами. У тих випадках, коли він приходить до висновку про те, що держава-член порушила одне або декілька з цих прав і гарантій, суд виносить рішення. Судові рішення є обов'язковими: зацікавлені країни зобов'язані їх дотримуватися.

Які права охороняються у відповідності з Конвенцією та Протоколами до неї?

Знаходяться під захистом, зокрема, наступні права:

- право на життя;
- право на свободу та особисту недоторканність;
- право на справедливий судовий розгляд у цивільних і кримінальних справах;
- право на повагу приватного та сімейного життя;
- право на свободу вираження поглядів;
- право на свободу думки, совісті і релігії;
- право на ефективний засіб правового захисту;
- право на мирне користування власністю;
- право голосувати і виставляти свою кандидатуру на виборах.

Що забороняє Конвенція та Протоколи до неї?

Забороняється, зокрема, наступне:

- катування, тортури і нелюдське, або принижуюче гідність поводження чи покарання;
- рабство та примусова праця;
- безпідставні та незаконні затримання;
- дискримінація у здійсненні прав і свобод, закріплених в Конвенції;
- висилка будь-якою з держав своїх власних громадян або відмова їм у в'їзді;
- смертна кара;
- колективна висилка іноземців.

23 лютого 2006 року було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України. Державним органом, на який покладено виконання відповідних рішень є **Державна виконавча служба України**.

Судова практика ЄСПЛ є юридично значущим джерелом права в Україні в силу таких аргументів: Прийняття закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р., у ст. 17 якого визначено, що «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права»

Прийняття постанови Пленуму ВСУ від 27.02.2009 р., яка роз'яснює важливість судової практики ЄСПЛ.

17 липня 1997 року, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року), Україна зобов'язалася виконувати остаточні рішення Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) у будь-яких справах, в яких вона є стороною.

➔ **ЛЕКЦІЮ ЗАКІНЧЕНО.**

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ !